

І. В. ПЕША,
канд. пед. наук

Н. М. КОМАРОВА,
канд. екон. наук

Iryna V. Peshka,
Ph.D. in Pedagogics

Nadia M. Komarova,
Ph.D. in Pedagogics

ІНФОРМОВАНІСТЬ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ЩОДО ПРИЧИН ТА НАСЛІДКІВ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА

Сім'я є природним середовищем формування особистості. Такий висновок ґрунтується на низці переконливих фактів. Насамперед сім'я забезпечує: природність процесу виховання; емоційний контакт дитини з дорослими членами родини, який ґрунтується на довірі; виховання в такому мікросередовищі, яке найповніше відповідає вимозі поступового залучення дитини до соціального життя; тривалість виховного впливу батьків; інтегративний характер виховання; індивідуальний підхід до кожної дитини; взаємозацікавленість у стосунках; контроль за негативними проявами серед дітей, за негативними впливами на них як внутрішніх, так і зовнішніх факторів – однолітків, засобів масової інформації, мистецтва, молодіжної субкультури тощо [3, 4].

Щодо забезпечення влаштування дітей, які позбавлені можливості виховуватися в рідній родині, пріоритетним напрямом розвитку соціальної політики держави має стати підтримка та розвиток саме сімейних форм влаштуван-

ня на протигагу інституційним закладам. Історично складеними формами влаштування дитини, позбавленої батьківського піклування, в сім'ю в Україні є усиновлення та встановлення над нею опіки (піклування). Останнім часом набувають розвитку нові соціальні інститути сімейного виховання дітей-сиріт – прийомна сім'я та дитячий будинок сімейного типу. Розробка подальших напрямів соціальної політики держави стосовно захисту прав дітей-сиріт, дітей, які залишилися без батьківської опіки, потребує ґрунтовного вивчення та узгальнення існуючої практики влаштування таких дітей у сім'ї громадян України.

Саме на ці питання спрямоване соціологічне дослідження з питань ефективності родинних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, проведене Державним інститутом проблем сім'ї та молоді у 2004 р. на замовлення Міністерства України у справах сім'ї, дітей та молоді.

Поширення практики влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у сім'ї безпосередньо залежить від обізнаності населення України щодо причин та наслідків соціального сирітства, специфіки різних форм сімейного виховання дітей-сиріт. Саме на визначення цих питань було спрямоване масове опитування громадян України, проведене в березні 2004 р. в межах соціологічного опитування “Ваша думка: березень 2004 р.”. Опитування проведено у 27 територіально-адміністративних одиницях України: у 24 областях, Автономній Республіці Крим, у м. Києві та м. Севастополі. Всього опитано 2021 респондент віком від 18 років і старше.

З приводу причин соціального сирітства респондентам було запропоновано визначити фактори, що провокують його поширення в Україні – “На Вашу думку, які найбільш суттєві причини поширення соціального сирітства в Ук-

раїні?”. На думку громадян України, найбільш суттєві причини, що провокують зростання кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, – це причини, пов’язані в першу чергу з внутрішньосімейними процесами (див. рис. 1). До них відносяться зростання кількості дітей, позбавлених батьківського піклування, пов’язані із зростанням рівня алкоголізації населення України (58%), низький рівень матеріального забезпечення сімей з дітьми (56%), безвідповідальне ставлення батьків до виконання своїх обов’язків стосовно дітей (56%), зловживання батьків наркотичними засобами (52%). Перелічені причини тісно пов’язані між собою і, як правило, в кризових сім’ях спостерігається кілька факторів ризику виходу дитини з сім’ї.

Щодо державної політики підтримки сімей з дітьми, то її незадовільний рівень, відсутність дієвих програм роботи, і як наслідок, зростання соціаль-

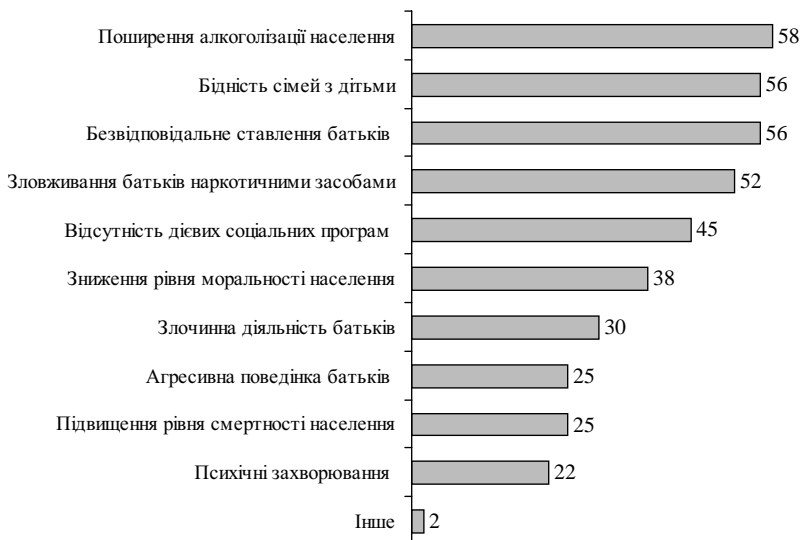

Рис. 1. Найбільш суттєві причини поширення соціального сирітства в Україні
(відсоток від загальної кількості респондентів)*

* Респондент міг назвати усі варіанти відповідей.

ного сирітства визначають 45% опитаних громадян. Ще одним фактором відмови батьків від виховання власних дітей називають зниження рівня моральності населення України, знецінення підвалин сім'ї (38%).

Третина респондентів причиною поширення соціального сирітства визначає злочинну діяльність батьків, залучення дітей до кримінальних та протиправних дій. Засудження батьків, перебування їх у місцях позбавлення волі призводить до того, що дитина потребує влаштування, стає сиротою при живих батьках. Також фактором ризику позбавлення дитини піклування батьків кожен четвертий респондент визначає агресивну поведінку батьків, брутальне та жорстоке поводження з дітьми, що становить загрозу життю і здоров'ю дитини (25%), збільшення рівня смертності населення (25%), психічні захворювання (22%).

Розглядаючи фактори, які впливають на поширення соціального сирітства, їх можна згрупувати у дві категорії: внутрішньосімейні та загальнодержавні. До внутрішньосімейних можна віднести такі: безвідповідальне ставлення батьків до виконання своїх обов'язків, вживання батьками алкоголю, наркотичних засобів, злочинна діяльність та агресивна поведінка батьків. До причин, що мають загальнодержавний характер, можна віднести: бідність сімей, які виховують неповнолітніх дітей, відсутність дієвих соціальних програм підтримки сімей з дітьми, зниження морального рівня населення країни, підвищення рівня смертності та психічної захворюваності населення.

Такий розподіл є умовним, проте дозволяє більш чітко окреслити напрями профілактичної роботи щодо попередження соціального сирітства. Перший напрям – державна соціальна політика, спрямована на формування сімейних цінностей як першочергових засад розвитку нашого суспільства, визнання значимості материнства і батьківства не лише на декларативному рівні, а як пер-

шочергової цінності суспільного життя. Другий – упровадження соціальних програм підтримки сімей з дітьми, розробка механізмів формування матеріальної підтримки сімей при народженні й вихованні дитини (субсидії у зв'язку з народженням дітей, соціальні пільги батькам по догляду за дітьми). Третій – безпосередня робота з сім'ями, в яких батьки належним чином не виконують своїх обов'язків, існує загроза “виходу” дітей із сім'ї.

Мабуть, з огляду на національні традиції українського народу у ставленні до родинних стосунків, саме перший з вищезазначених напрямів діяльності має стати пріоритетним і рушійним не лише у вирішенні проблеми соціального сирітства, а й державної сімейної політики в цілому.

Цікавим є визначення рівня інформованості населення щодо проблем дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Частина населення (22%) не володіє такою інформацією, дві третини опитаних (63%) мають певне уявлення з передач телебачення, радіо, періодичних видань, 14% цілком обізнані, оскільки спілкуються з такими дітьми (див. рис. 2).

Одним із питань, які розглядалися в ході опитування, була оцінка ставлення населення до дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, (вихованців інтернатних закладів) і дітей, які потребують термінового влаштування, (безпритульних дітей). Таких дітей можна розглядати як потенційних кандидатів на влаштування у сім'ї громадян.

Переважає більшість громадян ставиться зі співчуттям до дітей, які виховуються в інтернатних закладах – 94% серед тих, хто оцінив своє ставлення до таких дітей як “співчуваю, але нічим не можу допомогти” та “співчуваю і допомагаю чим можу”; трохи менший відсоток тих, хто таким чином ставиться до безпритульних дітей – відповідно 84%. Це можна пояснити тим, що так звані “діти вулиці” в кожного десятого викликають негативні емоції, по-

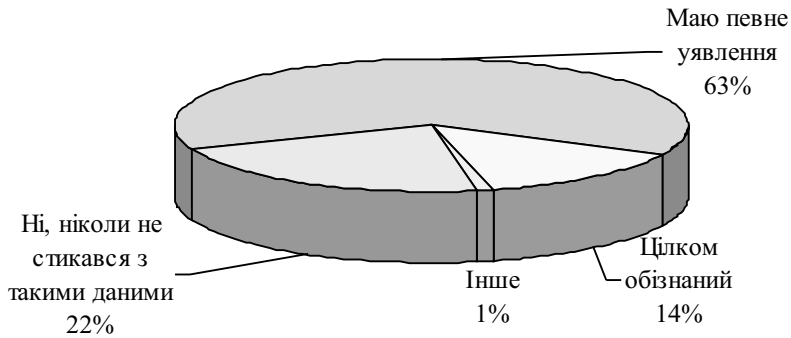

Рис. 2. Розподіл відповідей на запитання: “Наскільки Ви обізнані щодо проблем дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування?”
(відсоток від загальної кількості респондентів)

в’язані з асоціальною поведінкою таких дітей – схильністю до правопорушень і хуліганства.

Поряд із цим співчутливе ставлення до дітей, позбавлених батьківського піклування, можна розглядати з двох позицій – надання дієвої допомоги вихованцям інтернатних закладів, що засвідчує 28% опитаних, та пасивне співчуття без практичних кроків до підтримки таких дітей, – “співчую, але нічим не можу допомогти” – 66%. Порівняно з оцінкою ставлення до безпритульних дітей показник практичної допомоги їм трохи більший – 34%, що пояснюється тим, що такі діти весь час перебувають на вулиці, жебрацтво є формою їхнього виживання (див. рис. 3).

Проте надання підтримки вихованцям інтернатних закладів та безпритульним дітям не є вирішенням проблеми. Повноцінний розвиток та виховання дітей, позбавлених батьківського піклування, може бути забезпечений при влаштуванні дитини в сім’ю. Респондентам було запропоновано визначити мотиви, якими, на їхню думку, керуються люди, які приймають на виховання в родину дітей-сиріт та дітей, позбавлених

батьківського піклування (див. рис. 4). Майже половина опитаних рушійною силою такого вчинку визначила прояв альтруїзму (48%) – гуманізм, бажання допомогти таким дітям, відповідальність за них, милосердя, співчуття, шляхетність, прояв турботи про незахищену дитину тощо.

Четверта частина (27%) називає більш прагматичні міркування. На їхню думку, беруть на виховання дітей-сиріт ті люди, які не мають власних дітей, а повноцінно вважають родину саме з дітьми, бажають відчувати радість материнства, бояться в старості залишитися самотніми тощо. Ці мотиви, як правило, є причинами усиновлення дитини, що цілком природньо, оскільки, вирішуючи на перший погляд власні проблеми, дорослі забезпечують цілком визначене майбутнє дитини, приймають її на правах рідної.

Проте 7% респондентів не вірять у можливість гуманних проявів стосовно чужої дитини і вбачають у влаштуванні її на виховання в сім’ю суто корисливі мотиви: безкоштовна робоча сила, експлуатація дитини, отримання пільг від держави, додаткової соціальної допомо-

Рис. 3. Відповідь на запитання: “Яке з наведених тверджень найкращим чином відображає Ваше ставлення до дітей-сиріт та дітей, які залишилися без батьківського піклування і виховуються в інтернатних закладах, та безпритульних дітей?”
(відсоток від загальної кількості респондентів)

ги, матеріальної вигоди, бажання жити за рахунок дитини.

4% респондентів не може виділити якісь конкретні причини, що сприяють тому, що люди беруть на виховання дитину, позбавлену батьківського піклування, — в кожному конкретному випадку, для кожної конкретної життєвої ситуації вони різні — від душевних до меркантильних, і це питання є особистим для кожної людини. Ще менше тих (2%), хто вважає такий вчинок проявом набожності, бажанням діяти за християнськими заповідями, врятувати душу дитини.

Кожен десятий респондент (11%) не зміг визначитися з відповіддю через те, що або не замислювався над такими проблемами, або ж вважає себе некомпетентним у цьому питанні.

Аналіз перерахованих мотивацій влаштування дитини, позбавленої батьківського піклування, в сім’ї громадян дозволяє виділити два основних фактори, які впливають на прийняття такого рішення. По-перше — це прояв гуманізму, бажання допомогти дитині, по-друге, — це єдина можливість родини мати дітей.

Проте перелічені мотиви можна розглядати як теоретичні передумови прийняття рішення про влаштування на виховання в сім’ю дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування. На практиці розглядали у власній сім’ї таку можливість 7% опитаних (позитивна відповідь на запитання “Чи коли-небудь обговорювалася у Вашій сім’ї можливість прийняти на виховання дитину, яка залишилася без батьківського піклування?”). І знов-таки більше третини причиною такого обговорення називають жалість до покинутої дитини, бажання допомогти (38% серед тих, хто розглядав у сім’ї можливість влаштування дитини-сироти).

Стимулом такого обговорення 15% називають різні життєві обставини — батько врятував дитину в Афганістані, знайомство з сім’єю, яка виховує дитину-сироту, дівчина народила дитину та залишила в лікарні, життєва історія конкретної дитини, сподобалася дитина із інтернату, хотілося більше дітей. Також причиною названо безпліддя, в сім’ї немає рідних дітей — 14% серед тих, хто розглядав у сім’ї можливість влаштування дитини-сироти.

На відміну від загального масиву, фактором, що спровокував обговорення в родині можливості прийому на виховання дитини-сироти, названо соціальний чинник – загострення проблеми соціального сирітства, збільшення кількості дітей-сиріт, інформація з цієї проблеми в газетах, перегляд телепередач, бажання виховати сумлінних громадян нашого суспільства (14%). А також проблеми в сім'ях родичів – смерть, хвороба або асоціальна поведінка батьків (10%).

Проте обговорення можливості прийняття на виховання дитини, позбавленої батьківського піклування, не означає, що таке рішення було втілене в життя. Це засвідчує різниця між часткою тих, хто розглядав таку можливість (7%), та кількістю сімей, які виховують (або виховували) дітей-сиріт (1%).

Однією з форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, яких не було усиновлено або оформлено під опіку в сім'ї громадян

України, є міжнародне усиновлення. З цього приводу існує кілька точок зору, що періодично розглядаються в засобах масової інформації, – від цілковитого заперечення такої практики до позитивної підтримки. Респондентам було запропоновано дати оцінку цьому явищу, відповівши на запитання: “Останніми роками збільшується кількість українських дітей-сиріт, усиновлених іноземцями. Ваше особисте ставлення до міжнародного усиновлення?”

Дві третини респондентів цілком позитивно оцінюють практику міжнародного усиновлення: половина з них (34%) схвалює таку практику як можливість знайти родину дітям, інші (35%) підтримують через відсутність у нашій державі гарантії надання захисту та підтримки таких дітей (див. рис. 5).

Четверта частина опитаних дає негативну оцінку міжнародному усиновленню: 18% вважають, що дітей часто використовують з корисливою чи злочинною метою – сексуальна експлуа-

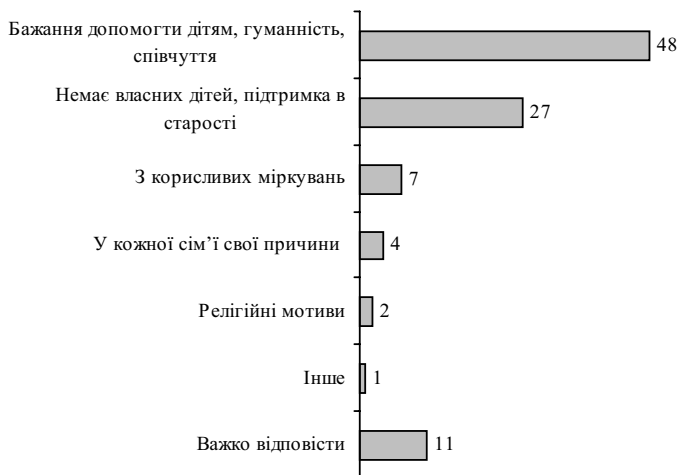

Рис. 4. Мотиви, якими керуються люди, коли вони беруть у сім'ю дітей-сиріт чи дітей, позбавлених батьківського піклування
(відсоток від загальної кількості респондентів)

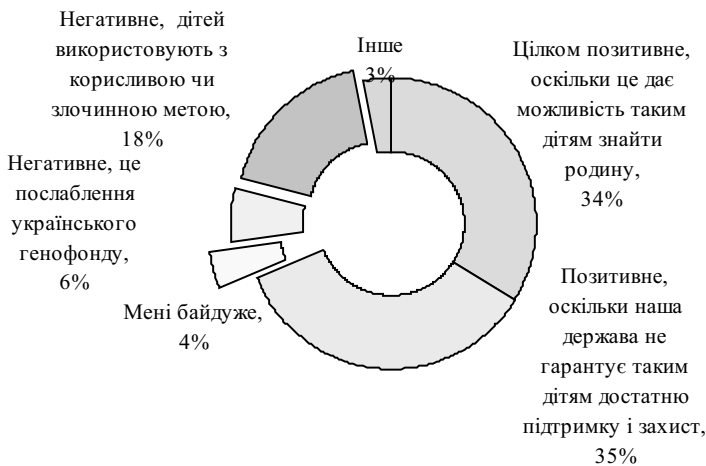

Рис. 5. Відповіді на запитання:
“Ваше особисте ставлення до міжнародного усиновлення?”
(відсоток від загальної кількості респондентів)

тація, пересадка органів, отримання державних пілг тощо; 6% оцінюють таку практику як послаблення українського генофонду. Тих, хто байдуже ставиться до цього питання, небагато – 4% від загалу опитаних.

Щодо виховання дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ях громадян України, то історично визначеними й усталеними формами такого влаштування є усиновлення та оформлення опіки (піклування). Відносно новими соціальними інститутами сімейного влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу.

Аналіз рівня поінформованості респондентів стосовно різних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ю визначає цікаву закономірність (див. рис. 6). На запитання “Чи знаєте Ви сім'ї, які виховують дитину-сироту або дитину, поз-

бавлену батьківського піклування?” третина опитаних (35%) дали позитивну відповідь щодо сімей усиновителів. Щодо опікунських сімей, то частка тих, хто знає такі родини, становить 23%, відповідно прийомних сімей – 14 %, дитячих будинків сімейного типу – 7%.

Найвищий рівень обізнаності населення щодо сімей усиновителів не відповідає дійсності, оскільки кількість дітей, позбавлених батьківського піклування, над якими оформлюється опіка (піклування), в кілька разів перевищує кількість усиновлених дітей. За даними державної статистики за 2003 рік кількість дітей, узятих під опіку, становить 14 тис. осіб, а кількість усиновлених українськими громадянами – 4,1 тис. Також слід враховувати бажання батьків зберегти таємницю усиновлення.

Пояснити показники опитування можна тим, що громадянами, які не стикаються з проблемами дітей-сиріт, часто факт влаштування в сім'ю чужої дитини

сприймається як усиновлення без визначення юридичних аспектів оформлення такого проживання.

Щодо тих сімей, які безпосередньо виховують (або виховували) дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, то із загалу опитаних (2021 особа) їх частка становила статистично незначиму кількість – 1%. Так, виховують (виховували) усиновлену дитину дев'ять осіб, під опікою (піклуванням) – десять осіб, на умовах прийомної сім'ї – одна, дитячий будинок сімейного типу – два будинки.

Одне з питань, стосовно якого було запропоновано визначитися респондентам, торкалося того, якою мірою на сьогодні вони оцінюють для себе можливість взяти на виховання дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, та перелічити, за яких умов це можливо. Попередньо респонденти були ознайомлені щодо особливостей різних форм сімейного влаштування таких дітей. З усіх опитаних менше половини

змогли визначитися з цього питання, причому 15% категорично відповіли, що ні за яких обставин не підуть на такий крок, 8% не змогли дати конкретну відповідь, оскільки ніколи не замислювалися над такою можливістю.

Щодо тих респондентів, які розглядають можливість узяти на виховання дитину, позбавлену батьківського піклування, то 14% змогли б піти на усиновлення за певних умов. Першою із них названі певні сімейні обставини: немає власних дітей, безплідність, у разі згоди чоловіка, інших членів родини, забезпечення впевненості в завтрашньому дні, у будь-якому випадку. Наступною за значимістю визначено гарантування державної підтримки такої сім'ї: допомога від держави, державні доплати, пільги, повне фінансування, певний рівень оплати такої діяльності, допомога спеціалістів. Проте громадяни розраховують не лише на підтримку держави, суттєвою умовою прийняття дитини на усиновлення визначено забезпечен-

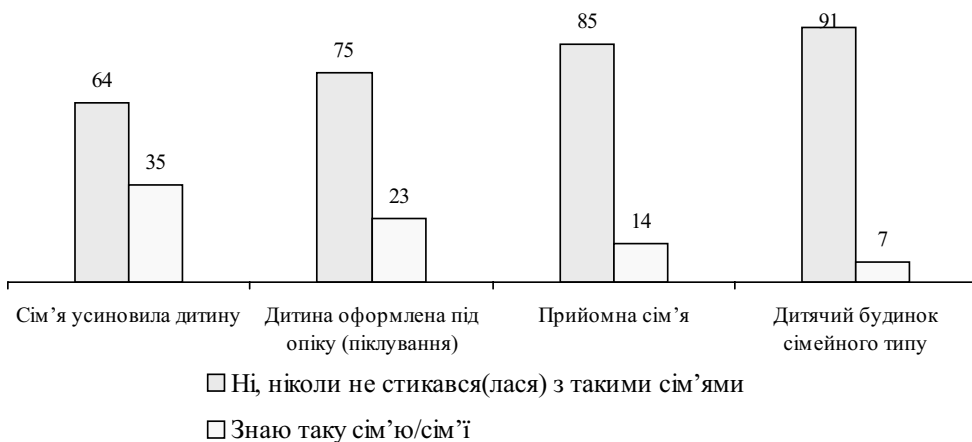

Рис. 6. Відповідь на запитання: “Чи знаєте Ви сім'ї, які виховують дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування?”
(відсоток від загальної кількості респондентів)

Таблиця

Відповіді на запитання: “Наскільки Ви вважаєте можливим взяти на виховання дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування?”
(відсоток від загальної кількості респондентів)*

Ні за яких обставин	15
Так, могли б <i>усиновити</i> , за умови	14
Так, могли б узяти <i>під опіку</i> , за умови	7
Так, могли б оформити <i>прийомну сім'ю</i> , за умови	3
Так, могли б створити <i>дитячий будинок сімейного типу</i>	3
Ніколи не замислювалися над такою можливістю	8

* Респондент міг назвати кілька варіантів відповіді.

ня стабільного матеріального благополуччя сім'ї, достатнього рівня доходу, що дозволяє забезпечити нормальні умови виховання дитини, подальшого її навчання та працевлаштування. Також суттєво впливає на прийняття рішення про усиновлення факт попереднього знайомства з дитиною: дитина родичів, друзів, сусідів, близьких людей. Однією з умов, проте не настільки значущою, як попередні, є стан здоров'я – висловлюється бажання усиновити дитину здорову, без фізичних та психічних вад. Окремі респонденти висловилися також щодо необхідності забезпечення таємниці усиновлення, нормальних житлових умов родини, отримання інформації щодо біологічних батьків дитини.

Якщо проаналізувати перелік умов, які суттєво впливають на прийняття рішення про усиновлення дитини, то забезпечення таємниці не є визначальним фактором. Більше громадяни переймаються матеріальними статками сім'ї – це має бути або ж державна підтримка, або ж власне забезпечення стабільного доходу.

Відносно оцінки можливості оформити опіку на дитину позитивно висловилися 7% опитаних. Причому стимулюючою причиною такого рішення виступають життєві обставини, через які без піклування батьків залишається дитина, з якою сім'я знайома, – тобто дитина родичів, друзів, односельців. Дру-

гою вагомою умовою названо надання державної підтримки сім'ї – доплати, пільги, матеріальна підтримка, фінансування утримання дитини. Наступною за значимістю виступає гарантія стабільного матеріального статку родини, забезпечення достатньої кількості грошей на утримання та виховання дитини. Порівняно з усиновленням власні сімейні обставини, як умова прийняття рішення про опіку, відступають на другий план, більш суттєвою причиною виступає попереднє знайомство з дитиною, родинні або дружні стосунки.

Незначна частина опитаних позитивно розглядає можливість створити прийомну сім'ю або дитячий будинок сімейного типу (відповідно по 3% від загалу опитаних), і основною умовою реалізації такого рішення виступає надання допомоги родині з боку держави: забезпечення належною фінансовою підтримкою такої діяльності, гарантовані доплати, пільги. У разі визначення умов створення прийомної сім'ї також важливим є той факт, що на виховання приймається дитина, з якою батьки попередньо були знайомі, – родичів або знайомої сім'ї.

У переліку умов, за яких громадяни вважають можливим розглядати питання влаштування на виховання дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, однією із суттєвих називається державна підтримка такої

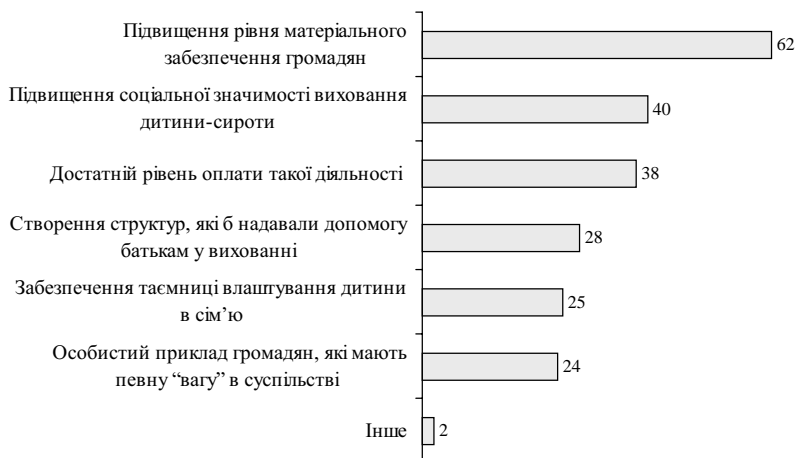

Рис. 7. Відповідь на запитання: “Що, на Вашу думку, має підвищити зацікавленість громадян України до прийому на виховання в сім'ю дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування?”

*(відсоток від загальної кількості респондентів)**

* Респондент міг дати всі слушні варіанти відповіді.

діяльності – гарантія матеріальної підтримки родини. Ця вимога цілком співзвучна з факторами, які, на думку респондентів, мають сприяти розвитку сімейних форм влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні (див. рис. 7).

Що ж, на думку респондентів, має стимулювати зацікавленість громадян України до прийому на виховання в сім'ї дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування? Дві третини таким стимулом визначають підвищення рівня матеріального забезпечення громадян (62%), що є цілком слушним, враховуючи той факт, що однією з основних причин поширення соціального сирітства в Україні називається бідність сімей з дітьми. 40% вважають за необхідне підвищити соціальну значимість прийняття дитини-сироти в сім'ю на виховання, оскільки такий вчинок не завжди сприймається як належне і з розумінням, не завжди має підтримку з боку оточення родини та спеціалістів,

які займаються влаштуванням дітей. Проте поряд із моральними стимулами визначається необхідність матеріальної підтримки таких сімей, забезпечення достатнього рівня оплати такої діяльності (38%), що безпосередньо пов'язане з низьким матеріальним забезпеченням громадян, неможливістю утримувати дитину-вихованця за власні кошти.

Одним із напрямів державної підтримки сімей, що беруть на виховання дітей, позбавлених батьківського піклування, має стати створення і забезпечення кваліфікованими спеціалістами структур, які б надавали психологічну та педагогічну допомогу батькам у вихованні таких дітей (28%). Четверта частина опитаних (25%) вважає за необхідне забезпечення таємниці влаштування дитини в сім'ю, що суперечить аргументації необхідності підвищення соціальної значимості таких вчинків. Дієвим інструментом підвищення соціальної значимості прийому на виховання дітей 24% опитаних вважає осо-

бистий приклад громадян, які мають певну “вагу” в українському суспільстві – представники уряду, відомі політики, спортсмени, естрадні співаки тощо.

Респондентам було запропоновано визначитися щодо розвитку різних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. На перший погляд пріоритетним напрямом розвитку державної системи виховання дітей, позбавлених батьківського піклування, має стати робота спеціалізованих закладів – шкіл-інтернатів, дитячих будинків, будинків дитини. Про необхідність розвитку таких закладів висловилися 60% опитаних (див. рис. 8).

Проте слід враховувати той факт, що перелічені далі форми влаштування дітей-сиріт, а саме усиновлення в сім’ї

громадян України, міжнародне усиновлення, оформлення опіки (піклування), прийомні сім’ї, дитячі будинки сімейного типу є формами сімейного виховання. Аналіз відповідей стосовно підтримки сімейного або ж державного виховання свідчить, що дві третини респондентів (71%) пріоритетними визначають саме сімейне влаштування. Щодо розвитку спеціалізованих закладів для дітей, позбавлених батьківського піклування, то на їх підтримку висловлюється кожен п’ятий серед опитаних (19%), а 9% розглядають можливість запровадження нових форм влаштування дітей-сиріт.

З приводу пріоритетності розвитку в Україні саме сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, то перевага

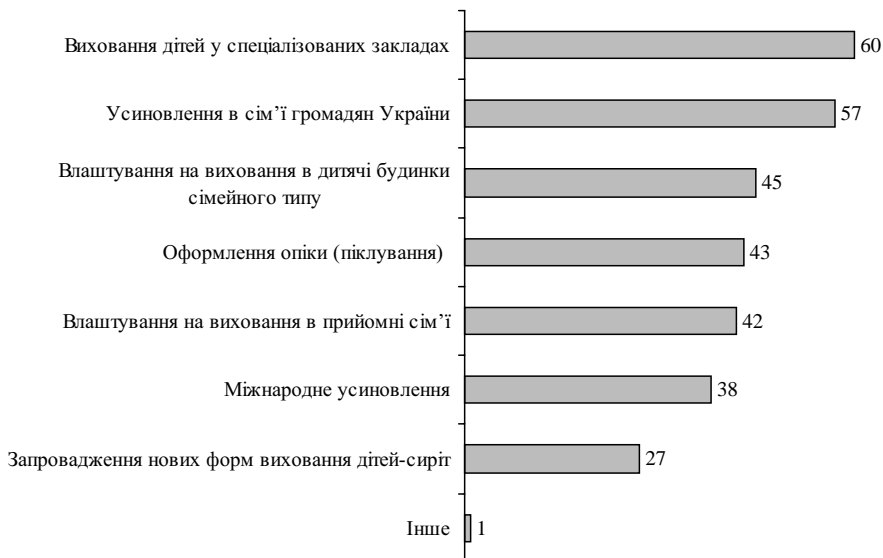

Рис. 8. Відповідь на запитання “Які форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, мають розвиватися в нашій державі?”
(відсоток від загальної кількості респондентів)*

* Респондент міг дати всі слушні варіанти відповіді.

надається усиновленню таких дітей громадянами України (57%). Принципово не розрізняються за показниками опіка та піклування (45%), прийомні сім'ї (43%), дитячі будинки сімейного типу (42%), що свідчить про позитивну оцінку респондентами різних форм сімейного виховання дітей-сиріт за умови наявності державної підтримки – не важливо, яким чином оформлюються діти, головне – сімейне забезпечення. Трохи нижчий показник тих, хто підтримує розвиток міжнародного усиновлення (37%). Цікаво, що влаштування дітей у закордонні сім'ї позитивно оцінюють 69% опитаних, проте значно менше тих, хто підтримує подальший розвиток такої практики.

Опитування громадян України, проведене в ході дослідження, дозволяє зробити висновок про те, що сімейні

форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, цілком позитивно сприймаються громадянською. Розвивати та підтримувати в першу чергу потрібно усиновлення, як найбільш сприятливу форму з точки зору забезпечення інтересів дитини. Русійним стимулом прийому на виховання в сім'ю дитини-сироти є бажання дорослих допомогти дитині, гуманістичні засади. Подальший розвиток сімейного влаштування дітей-сиріт в Україні стримується низьким матеріальним рівнем забезпечення українських сімей і потребує підвищення соціальної значимості такого вчинку в суспільстві та практичної матеріальної підтримки сімей незалежно від форми влаштування дітей.

-
1. Державна доповідь “Про становище дітей в Україні (за підсумками 1999 року): Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”. – К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2000. – 138 с.
 2. Збірник нормативно-правових актів у сфері функціонування дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей / Упоряд. О. В. Ляковська, Л. М. Палій. – К., 2004. – 286 с.
 3. Робота з дитиною у прийомній сім'ї. Методичний посібник – К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. – 188 с.
 4. Технології створення та функціонування прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу. Збірник методичних матеріалів / Авт. кол. Г. М. Бевз, А. Й. Капська, Н. М. Комарова та ін. - К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. – 188 с.

Подано до редакції 20.04.2004

Abstract. THE KNOWLEDGE OF UKRAINIAN PUBLIC ON THE CAUSES AND EFFECTS OF SOCIAL ORPHANHOOD. The authors of the article analyze the level of knowledge of Ukrainian citizens about social orphanhood, its reasons and consequences, attitude of the society to this phenomenon. The ideas of possible resolution of the problems of children-orphanhood and children, deprived of parental guardianship.